

Aleksandar Selmanović
Luka Milanović
Miroslav Hrženjak

Originalni znanstveni rad

ANALIZA UTJECAJA DODATNOG PROGRAMA ODBOJKE NA PROMJENE U VARIJABLAMA ZA PROCJENU MOTORIČKIH SPOSOBNOSTI UČENIKA 5. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

1. UVOD

Metodika tjelesne i zdravstvene kulture poseban naglasak pridodaje strukturiranju što kvalitetnijih programskih sadržaja kako bi se ostvarivali svi ciljevi i zadaće ovog predmeta. Inovacije, dopune, korekcije postojećih programa u sklopu provedbe organizacijskih oblika rada i konstantan razvoj kineziologije, kao supstratne znanosti, uveliko pridonose razvoju tjelesne i zdravstvene kulture usprkos kvantitativnoj limitiranosti nastavnih sati.

Vitalno značenje dodatnih organizacijskih oblika rada u osnovnim i srednjim školama, a to se u prvom redu odnosi na izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, izborne aktivnosti, razne oblike dopunske nastave, školske sportske klubove i dr., potvrdili su mnogi eksperimenti u području metodike tjelesne i zdravstvene kulture. Temeljni je cilj ovom istraživanju utvrditi učinkovitost dodatne nastave tjelesne i zdravstvene kulture u okviru eksperimentalnog programa odbojke u odnosu prema redovitoj nastavi tjelesne i zdravstvene kulture u mjerama za procjenu motoričkih obilježja učenika petog razreda.

2. METODE

Istraživanje je provedeno na uzorku od 87 učenika, muškog spola, u dobi od 11 godina (± 6 mjeseci). Radi se o slučajnom uzorku djelomično selekcionirane populacije budući da je ne bavljenje sportskom aktivnošću izvan školskog sustava jedini kriterij koji je uzorak morao zadovoljavati.

Uzorak je podijeljen na kontrolnu i eksperimentalnu skupinu. Kontrolnu skupinu (K) sačinjavala su 42 ispitanika ($N = 42$) koji su pohađali isključivo nastavu tjelesne i zdravstvene kulture prema redovitom planu i programu petog razreda osnovne škole. Eksperimentalna skupina (E_0), sastavljena od 45 ispitanika ($N = 45$), je uz nastavu tjelesne i zdravstvene kulture imala dodatan školski sat koji se bazirao na igri i elementima odbojke.

Za procjenu motoričkih sposobnosti korišten je skup od 12 motoričkih mjernih instrumenata: skok u dalj smjesta (MSDM), sprint na 20 m iz visokog starta (M20V), bacanje medicinke iz ležećeg položaja (MBML), dizanje trupa u 60 s (MDTR), izdržaj u visu zgibom (MIVZ), 20 jardi (M20J), poligon natraške (MPOL), stajanje na niskoj gredi (MSNG), taping rukom (MTAP), pretklon na klupi (MPRK), pretklon raznožno (MPRR), iskret rukama (MISK).

U obje skupine ispitanika izračunati su inicijalni i finalni parametri deskriptivne statistike. Usporedba skupina entiteta u dvije vremenske točke i vrijednosti transformacijskih učinaka je utvrđeno kanoničkom diskriminacijskom analizom. Globalne promjene u rezultatima testova motoričkih sposobnosti obrađene su programom kvantitativne analize promjena pod modelom razlika (STA_DIFF) (Dizdar, Viskić-Štalec, 2002.) u sklopu kojeg se utvrđuju i promjene u svakoj varijabli posebno metodom univarijantne analize varijance (ANOVA).

Eksperimentalni program provodio se po jedan školski sat tjedno tijekom čitave školske godine. S obzirom na nastavne metode rada, eksperimentalni je program uključivao metode usmenog izlaganja, metode demonstracije i metode postavljanja i rješavanja metodičkih zadataka. Metode vježbanja odbojkaških elemenata su se odvijale prema načelu standardno ponavljajućeg i promjenljivog vježbanja, dok je u pojedinim situacijama primijenjena polusituacijska metoda. Čista situacijska metoda vježbanja nije bila zastupljena. Metoda učenja dominantno se bazirala na kombiniranoj metodi sintetičkog i analitičkog učenja.

Tablica 1. Programski sadržaji eksperimentalnog programa odbojke

Redni broj	NASTAVNA CJELINA	NASTAVNA TEMA	Broj frekv.
1.	Trčanje	Kretanje naprijed i naskok u obrambene stavove	2
2.		Bočno kretanje u stavu	2
3.	Skokovi	Skokovi iz polučučnja s imitacijom odbijanja	4
4.	Odbijanje	Formiranje odbojkaške košarice i imitacija odbijanja	2
5.		Objeručke gornje vršno odbijanje ispred glave	6
6.		Objeručke gornje vršno odbijanje iznad glave	6
7.		Objeručke donje podlaktično odbijanje ispred preko glave	10
8.	Ravnotežni položaj	Niski obrambeni stav	2
9.		Srednji obrambeni stav	2
10.	Igre a) Odbojka - tehnika	Servis - donji (školski)	6
11.		Nabacivanje i podlaktično odbijanje lopte	4
12.		Objeručke vršno gornje odbijanje lopte o zid	2
13.		Dodavanje sa zadacima	5
14.	Igre b) Odbojka - taktika	"Modificirana odbojka" - Taktičke vježbe sa zadacima (2:2)	2
15.		"Modificirana odbojka" - Taktičke vježbe sa zadacima (3:3)	2
16.		"Modificirana odbojka" - Taktičke vježbe sa zadacima (4:4)	2
17.		Napad prebacivanja lopte jednom rukom ("kuhanje")	1
18.	c) Odbojka - Igre	Elementarne igre	10
19.		"Mini odbojka" (3:3)	10
20.		"Pripremna odbojka"	4

Uz specifične kretnje u glavnom "A" dijelu sata, također se koristilo skupom općeprilježnih vježbi unutar uvodno-pripremnog dijela sata, a to se poglavito odnosi na razvoj eksplozivne i repetitivne snage, inače vrlo zastupljenim motoričkim sposobnostima u odbojkaškoj igri. Takav rad često je bio preduvjet za svladavanje pojedinih specifičnih elemenata.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Deskriptivni statistički parametri za kontrolnu (Tablica 2.) i eksperimentalnu skupinu (Tablica 3.) ispitanika pokazuju povećanje aritmetičkih sredina između inicijalnog i finalnog stanja gotovo u svim motoričkim varijablama. Napredak nije primjetan jedino u varijablama izbačaj medicinke u ležećem položaju, 20 jardi i pretklon na klupi kod kontrolne skupine. Zbog toga postoji sumnja da redoviti program tjelesne i zdravstvene kulture nije dovoljan za poboljšanje tih motoričkih sposobnosti.

Tablica 2. Osnovni parametri kontrolne skupine eksperimentalne skupine

KONT.G.	N	AS	mini.	maks.	St.D.	Skew	Kurt
MSDM_I	42	162,8	116,5	201,5	22,3	-0,3	-0,9
MSDM_F	42	173,1	134,0	204,0	19,3	-0,4	-0,8
M20V_I	42	4,3	3,3	5,7	0,4	0,8	2,1
M20V_F	42	4,0	3,4	5,0	0,4	0,6	-0,1
MBML_I	42	6,1	3,6	8,8	1,0	0,2	0,2
MBML_F	42	5,9	4,1	7,8	0,9	0,2	-0,7
MDTR_I	42	32,2	15,0	49,0	8,3	-0,1	-0,5
MDTR_F	42	34,8	19,0	46,0	6,4	-0,6	0,0
MIVZ_I	42	28,1	0,0	62,2	21,1	1,8	3,0
MIVZ_F	42	30,4	5,0	53,0	13,6	0,4	-0,8
M20J_I	42	6,0	5,0	6,9	0,4	0,2	-0,2
M20J_F	42	6,2	5,1	7,2	0,6	0,0	-0,1
MPOL_I	42	20,0	14,7	31,0	4,2	1,4	1,3
MPOL_F	42	18,2	14,1	26,0	3,0	0,9	0,1
MSNG_I	42	15,0	1,2	57,0	10,1	2,0	6,1
MSNG_F	42	18,0	2,2	74,7	16,8	1,9	3,4
MPRK_I	42	-2,4	-17,0	15,0	6,7	-0,2	0,4
MPRK_F	42	-2,6	-18,0	12,5	7,1	-0,1	-0,4
MPRR_I	42	45,1	24,0	62,0	9,2	-0,6	-0,1
MPRR_F	42	46,8	25,0	67,0	9,9	-0,1	-0,5
MISK_I	42	73,0	47,0	110,0	14,5	0,5	-0,1
MISK_F	42	69,2	46,0	92,0	13,2	-0,1	-1,5
MTAP_I	42	24,1	19,0	30,0	2,8	0,2	-1,0
MTAP_F	42	26,3	20,0	34,0	3,5	0,3	-0,3

Tablica 3. Osnovni parametri

EKSP.G.	N	AS	mini.	maks.	St.D.	Skew	Kurt
MSDM_I	45	163,1	118,5	205,5	20,1	0,1	-0,4
MSDM_F	45	179,1	135,6	212,2	17,6	-0,1	0,0
M20V_I	45	4,2	3,4	5,9	0,5	1,1	2,7
M20V_F	45	4,0	3,0	5,1	0,4	0,3	1,5
MBML_I	45	5,9	4,1	7,3	0,7	-0,2	-0,3
MBML_F	45	6,4	3,9	8,5	1,0	-0,3	-0,2
MDTR_I	45	31,9	16,0	44,0	6,3	-0,4	0,2
MDTR_F	45	35,4	21,0	56,0	7,9	0,5	0,0
MIVZ_I	45	34,2	3,0	81,8	23,6	0,5	-0,8
MIVZ_F	45	37,4	14,0	88,1	18,9	1,1	0,6
M20J_I	45	5,9	4,9	7,8	0,6	0,9	1,9
M20J_F	45	5,8	4,6	7,9	0,8	0,8	0,1
MPOL_I	45	19,6	11,0	30,5	5,0	0,5	-0,5
MPOL_F	45	18,4	11,7	31,7	4,3	-1,2	1,8
MSNG_I	45	14,1	2,0	50,0	12,4	1,2	1,3
MSNG_F	45	18,2	2,2	90,2	18,1	-2,2	5,3
MPRK_I	45	-2,4	-15,0	10,0	5,9	0,0	-0,5
MPRK_F	45	-2,3	-15,0	8,0	6,5	-0,2	-1,1
MPRR_I	45	45,0	19,0	73,0	10,5	0,1	0,6
MPRR_F	45	45,1	25,0	67,0	9,8	0,0	-0,3
MISK_I	45	72,9	57,0	105,5	10,4	0,9	1,0
MISK_F	45	71,9	58,0	94,0	8,9	0,9	0,0
MTAP_I	45	24,3	19,0	30,0	2,5	-0,1	-0,2
MTAP_F	45	26,7	22,0	34,0	2,4	0,6	0,8

Legenda: (N – broj entiteta; AS – aritmetička sredina; mini.– minimalni rezultat; maks.– maksimalni rezultat; St.D.– standardna devijacija; Skew – Skewness - koeficijent asimetričnosti; Kurt – Kurtosis - koeficijent zakrivljenosti)

Na osnovi testiranja značajnosti razlika centroida skupina u prostoru motoričkih varijabli, numerički parametri diskriminacijske funkcije ($W\lambda=0,98$; Eigen val. 0,02; $p=1,00$) su dokazali nepostojanost značajne razlike između kontrolne i eksperimentalne skupine u inicijalnom provjeravanju.

Promjene motoričkih sposobnosti između inicijalnog i finalnog mjerenja bile su značajne kod obje skupine ispitanika (Tablica 4.).

Tablica 4. Globalne promjene između inicijalnog i finalnog provjeravanja

		Maha. dis				
		d2	df1	df2	F	p
Kont. skupina	DF	5,88	12,00	30,00	15,07	0,00
Eksp. skupina	DF	6,93	12,00	33,00	18,24	0,00

Tablica 5. Rezultati promjena u pojedinim varijablama

	Kont. skupina		Eksp. skupina	
	F	p	F	p
MSDM	28,61	0,00	5,60	0,02
M20V	4,22	0,06	16,68	0,00
MBML	0,09	0,71	15,05	0,00
MDTR	6,76	0,01	14,10	0,00
MIVZ	0,53	0,47	0,18	0,67
M20J	2,72	0,11	1,18	0,28
MPOL	6,59	0,01	8,86	0,00
MSNG	2,07	0,16	3,40	0,07
MPRK	0,04	0,84	0,01	0,94
MPRR	2,31	0,14	0,00	0,95
MISK	3,52	0,07	0,35	0,56
MTAP	53,08	0,00	46,29	0,00

Varijable koje su bitno doprinijele ukupnoj pozitivnoj promjeni u motoričkom prostoru kontrolne skupine su: skok u dalj s mjesta, podizanje trupa, poligon natraške, taping rukom pa se može zaključiti da redoviti plan i program tjelesne i zdravstvene kulture za peti razred djelotvorno djeluje na eksplozivnu snagu tipa skoka, repetitivnu snagu trupa, frekvenciju pokreta rukom i dijelom na koordinaciju (*svladavanje prepreka četveronoške natraške*).

U kombinaciji redovite nastave i dodatnog programa odbojke ispitanici eksperimentalne skupine značajno su napredovali u kompletnoj eksplozivnoj snazi, repetitivnoj snazi, frekvenciji pokreta rukom te, također, dijelom koordinaciji (*svladavanje prepreka četveronoške natraške*). Uzimajući u obzir strukturu sati odbojke vidljiva je naglašenost sadržaja odbijanja koje efikasno djeluju na jačanje ruku i ramenog pojasa, a neizravno su povezane uz napredak eksplozivne snage izbačaja. Napredak u eksplozivnoj snazi tipa sprinta primarno je odraz skupa vježbi trčanja kratkih dionica u sklopu općepripremnih vježbi u pripremnom dijelu sata.

Ubuduće, pri sastavljanju programskih sadržaja odbojke više pozornosti valja obratiti elementima koji pridonose boljoj statičkoj snazi, fleksibilnosti i svestranoj koordinaciji.

Analiza motoričkih varijabli u finalnom provjeravanju pokazuje statistički značajnu razliku između kontrolne i eksperimentalne skupine ispitanika (Tablica 6).

Tablica 6. Razlike između kontrolne i eksperimentalne skupine u finalnom provjeravanju

	Eigen-value	Canonici R	Wilks' Lambda	Chi-Sqr.	df	p-level
1	0,33	0,50	0,75	22,26	12	0,03

Tablica 7. Korelacije motoričkih varijabli s diskriminacijskom funkcijom

	Root 1
MSDM_F	0,290
M20V_F	-0,124
MBML_F	0,342
MDTR_F	0,072
MIVZ_F	0,178
M20J_F	-0,745
MPOL_F	0,039
MSNG_F	0,212
MPRK_F	0,016
MPRR_F	-0,149
MISK_F	0,214
MTAP_F	0,120

Tablica 8. Centroidi skupina na diskriminacijskoj funkciji

	Root 1
G_1: Kf	-0,58
G_2: E _{kf}	0,55

Položaj centroida skupina u Tablici 8. ($C : kont = -0,58$; $C : eksp. = 0,55$) dokazuje značajne razlike između skupina. Najveće korelacije s diskriminacijskom funkcijom (Tablica 7) imaju varijable *skok u dalj smjesta*, *bacanje medicinke iz ležećeg položaja* i *20 jardi*. Stoga su navedene varijable najviše pridonijele razlici između skupina, pri čemu se može zaključiti da definiraju eksperimentalnu skupinu kao skupinu s boljom eksplozivnom snagom tipa sprinta i izbačaja te boljom agilnošću.

Na osnovi provedenih statističko - matematičkih analiza može se izvući opći zaključak da je devetomjesečni programirani tretman odbojke od jednog školskog

sata tjedno dovoljan da izazove značajne pozitivne promjene poglavito u mjerama eksplozivne snage. Prema strukturi odbojkaške igre, a ujedno i sadržaja primijenjenog programa, dobivene razlike mogu se interpretirati kao posljedica visokofrekventnih specifičnih kretnji.

4. ZAKLJUČAK

Operacionalizacija planskog i sustavnog rada svodi se na odabir adekvatnih stimulansa s točno definiranim parcijalnim efektima, koji dugoročno teže globalnoj integraciji i podizanju sposobnosti na očekivane razine. Tad se mogu ostvariti i temeljni postulati postupnoga usložnjavanja zadataka, kreiranje specifičnih modela rada, relativna individualizacija, jer se doista zadaci metodički oslanjaju na prethodne, i cijeli se proces može temeljiti na kontinuitetu, a finalni rezultat odraz su kohezije postignuća (Katić, 1995.)

Uvidom u kompleksitete pojedinih sadržaja i rezultatske efekte eksperimentalnog programa, učiteljima se otvara mogućnost korekcije ili obogaćivanja dosadašnjih nastavnih jedinica. Zasigurno, ovaj rad omogućuje daljnja promišljanja o optimalizaciji i racionalizaciji nastave tjelesne i zdravstvene kulture i izvannastavnih aktivnosti. S obzirom na to da učenici provode većinu vremena sjedeći u školskim klupama i radnim stolovima, a suvremeni način života uzrokuje sve manju potrebu izlaganja fizičkim naporima, istraživanja poput ovoga potrebna su više nego ikada dosad.

5. LITERATURA

1. Findak, V. (1999.) Metodika tjelesne i zdravstvene kulture: Priručnik za nastavnike tjelesne i zdravstvene kulture. Zagreb: Školska knjiga.
2. Dizdar, D., Viskiće-Štalec, N. (2002.), Algorithm and program for quantitative analysis of changes under the model of differences. Proceedings book: Kinesiology – New perspectives, 3rd International scientific conference. Opatija, 2002.
3. Katić, R. (1995.) Motor efficiency of athletic training applied to seven year old schoolgirls in teaching physical education. *Biology of Sport*. 12 (4), 251-256.
4. Milanović, D. (1997.) Priručnik za sportske trenere. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu.